
A kockázati tőkebefektetések adózásának egyes kérdései

Glavanits Judit*

1. Bevezető gondolatok

Az adózás a kockázati tőkebefektetések¹ minden szereplőjét, minden ügylettípusát érinti, ezért nem véletlen, hogy a kockázati tőke állami ösztönzésével foglalkozó tanulmányok központi elemei a kedvező adópolitika kialakításának egyes eszközei, megoldásai.

Közgazdaságtani szempontból Christian Keuschnigg foglalkozott² részletesen az adózás és a kockázati tőke kapcsolatával, amely munkákban elsősorban az optimális adótételek megállapításának matematikai modellezésével. Kutatási alapján, melyeket az egyes országok gyakorlatával is összevetett, megállapította, hogy a többi szabályozási eszköz figyelmen kívül hagyása mellett is, önmagában a tőkejövedelmek adójának csökkentése a kockázati tőkepiac élénkülését vonja maga után.

A kockázati tőkebefektetések adózásának megközelítéséhez szempont lehet az adóztatás módjának illetve alanyi körének vizsgálata. Stefano Caselli³ az adózás módjának meghatározásakor alapvetően 4 területet jelöl ki: tőkejövedelmek adója, munkajövedelem adója, a kezdő vállalkozások fiskális ösztönzése, és a kutatás-fejlesztési tevékenység fiskális támogatása.

Douglas J. Cumming 2007-ben⁴ a munkavállalói kockázati tőkealapok eredménytelenségét megállapítva ötféle adózási megoldásra tett javaslatot a kanadai kormányzatnak: a tőkejövedelmek adójának csökkentését, a kutatás-fejlesztés adótámogatását, a részvényopciókra kivetett adók csökkentését illetve az

* Egyetemi tanársegéd, Széchenyi István Egyetem, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Kereskedelmi-, Agrár és Munkajogi Tanszék.

¹ A kockázati tőkebefektetések alatt értjük a következőket a szerző egy korábbi tanulmánya alapján: „Tőzsdén nem jegyzett, nagy növekedési potenciállal rendelkező gazdasági társaságban való tulajdonszerzés, amelynek célja a társaság értékének növelése a tőke biztosításán túl a társaság vezetésében való részvétel útján, valamint az így megszerzett tulajdoni hányad nagy haszonnal történő értékesítése”

² Például: Keuschnigg, Christian, Soren Bo Nielsen: Start-ups, venture capitalists and the capital gains tax. *Journal of Public Economics*. 2004, Vol. 88. 1033.o.

³ Caselli, Stefano: *Private Equity and Venture Capital in Europe: Markets, Techniques and Deals*. Elsevier, 2010. 84.o.

⁴ Cumming, Douglas J.: *Financing entrepreneurs. Better policy for Canadian venture capital*. Commentary No. 247. 2007. április. 8-10.o.

offshore-társaságok engedélyezésével együtt a kettős adóztatást elkerülő egyezményekhez való csatlakozást, valamint célzottan egyes kockázati tőketársaságoknak nyújtandó adókedvezményeket.

Tekintettel arra, hogy a kockázati tőkebefektetések jelentős hányada határon átnyúló tevékenységként valósul meg, a kettős adóztatás elkerülésének kérdése folyamatosan napirenden van mind az országok közötti kapcsolatokban, mind az Európai Unió jogalkotásában.

A kockázati tőkebefektetések szereplői egy ügyleten belül akár 4 különböző állam adórendszere alá is tartozhatnak, amennyiben a befektető, vagy kockázati tőkealap-jegy tulajdonos, a menedzsment, vagy kockázati tőkealap-kezelő, maga a tőkealap, illetve a portfólióban lévő céltársaság mind különböző államban honosak.

Az EVCA (European Venture Capital and Private Equity Association) a legutóbbi, 2008-as jogi és adózási szempontokat értékelő ország-tanulmányaiban⁵ a kockázati és magántőke-befektetések számára kedvező adóösztönzőket a következők szempontok szerint értékelte:

- (1) a tőkealap-kezelői juttatások ÁFA-mentessége
- (2) a tőkealapok és alapkezelők adózási rendszerének átláthatósága
- (3) a kutatók alkalmazásának támogatása adókedvezményekkel
- (4) adókedvezmények a vállalkozások és egyetemek/kutatóintézetek együttműködési tekintetében
- (5) a spin-off/out vállalkozások adóösztönzése
- (6) a kutatás-fejlesztési beruházások kedvező adózása
- (7) a technológia transzfer adókedvezményekkel történő támogatása (pl. a szabadalmak, licenciák bejegyzése, vásárlása során)
- (8) tőkejövedelmek adózása, mértéke
- (9) a személyi jövedelemadó mértéke
- (10) a részvényopciók adózása, annak időzítése (a bevétel keletkezésekor, vagy a jogosultság megszerzésekor) és módja (mint tőkejövedelem vagy mint személyi jövedelemadó alá eső tétel)
- (11) a menedzsment juttatások (carried interest) adózási megítélése (tőkejövedelem vagy bér jellegű kifizetés)

Az OECD 2003-ban összefoglalta azon intézkedéseket, amelyeket a kockázati tőkepiac globális ösztönzése érdekében a kormányok számára megfontolásra javasol⁶. Ezek között kiemeli, hogy az olyan megoldások, mint az Egyesült Királyság és Kanada által alkalmazott közvetlen, nagy mértékű adókedvezmény gyakran arra vezet, hogy a befektetők és a tőkét közvetítő társaságok célja kizárólag az adó-optimalizálás, és nem az innovatív kis- és középvállalkozói szektor erősítése. Az OECD ezért a tőkejövedelmek adójának általános csökkentését megfelelőbb eszköznek tartja, mint a célzott támogatási formákat. A kifejezetten kockázati tőkebefektetésekhez kapcsolódó kedvezmények közül ajánlott megoldás a befektetésen elért eredményre vonatkozó adókedvezmény vagy mentesség, amely egyszerre képes motiválni a befektetőt és az alapkezelőt és a céltársaságot is.

⁵ EVCA *Benchmarking European Tax and Legal Environments*. Brüsszel, 2008. október. 167-176.o.

⁶ OECD: *Venture capital: Trends and policy recommendations*. Párizs, 2003. 18-24.o.

Az Európai Bizottság 2007-től működtet olyan munkacsoportokat, amelyek a kockázati tőkebefektetések határon átnyúló akadályainak felszámolása érdekében több tanulmányban is véleményezték a lehetséges jogalkotási területeket és azok tartalmát.⁷ Legutóbb, 2010. április 30-án jelent meg az adózással összefüggő akadályokról szóló elemzés,⁸ amely lényében kizárólag a tőkejövedelmek adójának egységesítését, a kettős adóztatás elkerülését és az osztalékok és kamatjövedelmek adóztatásának egységesítését jelölte meg, mint olyan tényezőket, amelyek hátrányosan befolyásolják a kockázati tőkepiac működésének hatékonyságát.

Az alábbiakban összefoglalom a nemzetközi szakirodalom által feldolgozott, a nemzetközi joggyakorlatban fellelhető, vagy megfontolásra érdemes eszközöket, amelyek a kockázati tőkebefektetések adózásához kapcsolódva kedvezően befolyásolják a kockázati tőkepiac működését.

	Az adókedvezmény alanya		
	Befektető	Befektetési társaság	Céltársaság
A kedvezmény formája	<ul style="list-style-type: none"> - tőkejövedelmek alacsony dókulcsa - szja alacsony adókulcsa - a kockázati tőketársaságban szerzett részesedés kedvező adózása 	<ul style="list-style-type: none"> - átlátható adójogszabályok - az alapkezelői juttatások kedvező adózása (köztük a részvényopciók is) - az alapkezelői tevékenység ÁFA-mentessége 	<ul style="list-style-type: none"> - kutatás-fejlesztési költségek kedvező elszámolása - kutatók alkalmazására vonatkozó kedvezmények - spin-off vállalkozások célzott adókedvezményei - technológiai transzferhez kapcsolódó adókedvezmények

A kockázati tőkebefektetésekhez kapcsolódó ügyletek adózáshoz kapcsolódó támogatási formái

⁷ Európai Bizottság: *Final report of the expert group on simplified tax compliance procedures for SMEs*. 2007. június.

⁸ Európai Bizottság: *Report of the expert group on removing tax obstacles to cross-border venture capital investment*. 2010. április 30.

2. Nemzetközi legjobb gyakorlatok a kockázati tőkebefektetések adózása körében

2.1. Az Egyesült Államok gyakorlata. Az Egyesült Államokban szövetségi szinten jelenleg nincsen olyan jogforrás, amely központi adókedvezményben részesítené a kockázati tőkebefektetéssel érintett szereplők bármelyikét. Ennek ellenére az adózási környezet mégis az egyik legkedvezőbb a világon, ugyanis a befektetés során felmerülő kamatköltségek beszámíthatók a befektetésen elért nyereséggel szemben, sőt szűk körben az általános bevételekkel szemben is. A tőkeveszteség szembe állítható a nyereséggel, és az ún. passzív befektetések (kevesebb, mint 10%-nyi tulajdoni arány egy másik társaságban, vagy betéti társaságon keresztül szerzett részesedés) beszámíthatók a nyereséggel szemben⁹. Nem *expressis verbis* a kockázati tőkebefektetésekhez, inkább a kis- és középvállalkozások finanszírozásához kapcsolódó előnyként jelenik meg az adókedvezmények 3 szintje a központi szabályozásban.

- (1) A minősített kisvállalkozásban szerzett tulajdonhoz kapcsolódó kedvezmény.
- (2) Az újra-befektetéshez kapcsolódó kedvezmény
- (3) A veszteség leírásához kapcsolódó adókedvezmény.

ad (1) a belső adózás rendjéről szóló törvénykönyv, *Internal Revenue Code* (IRC) 1202. szakasza szerint a minősített kisvállalkozásban szerzett és legalább 5 évig megtartott részvény értékesítéséből származó bevétel 50%-át nem kell beszámítani az adóalapba. Az így figyelembe vehető összeg felső értékhatára adóévenként 10 millió USD. Minősített kisvállalkozásban szerzett részvénynek (qualified small business stock - QSBS) minősül az az értékpapír, amelyet 1993. augusztus 10-e után bocsátottak ki¹⁰, és a kibocsátó megfelel a minősített kisvállalkozás követelményeinek mind a részvény megszerzésekor, mind az értékesítés időpontjában. Praktikusan ez magában foglalja a következő további követelményeket is: 1993-tól kezdve sem a részvény kibocsátásának időpontjáig, sem azt követően a vállalkozás bruttó vagyonállománya nem haladhatja meg az 50 millió USD-t, valamint ezen időszak alatt vagyona legalább 80%-át aktív, „minősített kereskedelmi és üzleti tevékenység” folytatására használta fel.

ad (2) az IRC törvény 1045. szakasza lehetővé teszi, hogy az a befektető, aki a minősített kisvállalkozásban szerzett tulajdonrészét eladta, amennyiben 60 napon belül újabb minősített kisvállalkozásba fekteti be az így szerzett ellenértéket, mentesül az adófizetési kötelezettség alól. A kedvezmény akkor vehető igénybe, ha a befektető nem gazdasági társaság¹¹ (*corporation*), az eladott részvény legalább 6

⁹ A kockázati tőkebefektetésekhez kapcsolódó gyakorlati kérdéseket részletesen tárgyalja: Ivan Mitev: *Private equity and venture capital tax manual*. ABA Publishing, New York, 2011.

¹⁰ Minthogy a törvény ezen szakaszának hatálya lépése is ez a nap.

¹¹ Az amerikai adórendszerben az „S corporation” nem adóalany, hanem a vállalkozás nyereségét és veszteségét a tulajdonosok között elosztják, és azt ők a személyi jövedelemadójuk keretében számolják el. A „C corporation ehhez képest a hagyományos értelemben vett gazdasági társaság, ahol az adó alanya a társaság, és az osztalék után fizetnek adót a tulajdonosok. A törvénysszöveg szerint a kedvezményt az veheti igénybe, aki nem „corporation”, a szövegmagyarázat szerint pedig ez a következőket jelenti: a kedvezmény alanya lehet természetes személy, vagy S corporation. Erről

hónapig a tulajdonában volt, és a kedvezmény igénybevételéről határozott. 2007. augusztus 13-tól ezt a kedvezményt igénybe vehetik a társas vállalkozások tagjai is (*partners of a partnership*), akik részesedésüket értékesítik és helyette új kibocsátású részvényeket vásárolnak a társaságban.

ad (3) az IRC 1958-ban bevezetett 1244. szakasza teszi lehetővé, hogy azok a magánszemélyek, akik veszteséggel értékesítették kisvállalkozásban (*small business company*) szerzett részesedésüket, ezt a negatív eredményt 50.000 USD összeghatárig nem tőkeveszteségként (*capital loss*) hanem általános veszteségként (*ordinary loss*) kezeljék és számolják el. Az így elszámolt veszteség szembe állítható a bevételekkel, így jelentős adó-megtakarítást eredményez a befektetőnek. Korlátozások vonatkoznak a részvényre, amennyiben az lehet tőzsrészvény vagy elsőbbségi részvény, de annak ellenértéke csak pénzben vagy olyan apportban teljesíthető, amely nem részvény vagy kötvény. A kisvállalkozásnak belföldi honosnak kell lennie, a bevételeinek több, mint 50%-át aktív kereskedelmi vagy üzleti tevékenység eredményeként kell felmutatnia a veszteséget megelőző 5 évben, és a részvények kibocsátását megelőzően nem részesülhetett 1 millió USD-nál nagyobb összegű tőkebefektetésben.

Áttérve a közvetlenül a kockázati tőkebefektetéseket érintő szabályozásra, a 2010-es évben merült fel először kormányzati körökben az alapkezelők juttatásaihoz kapcsolódó adójogszabályok módosításának lehetősége. A legtöbb kockázati tőkealap a statisztikai adatok szerint¹² az alap által elért nyereség mintegy 20%-ának megfelelő összeggel, mintegy sikerdíjként (*carried interest*) fizeti ki az alapkezelőt (*general partner*), és ezt kiegészítendő az alap tőkéjének 2%-a a működési költség. Az Egyesült Államokban az alapkezelők motivációjaként speciális adókedvezményt élveztek ezen tisztségviselők, mivel a 35%-os átlagos személyi jövedelemadó mérték helyett 15%-os kulccsal adóztak. A gazdasági válság nyomán előtérbe kerülő új szabályok azonban várhatóan elvonják ezt a kedvezményt, a kézirat lezárásához képest az utolsó információk szerint¹³ a Szenátushoz már egy olyan javaslat kerül, amely a sikerdíjből származó jövedelem 55%-a az általános szabályok szerint adózna, míg 45%-a továbbra is a kedvező, tőkejövedelmek adójával egy tekintet alá eső jövedelemként számítana.

Az egyes tagállamok ugyanakkor számos kedvezményt alkalmaznak, mind a befektetők, mind a céltársaságok támogatása érdekében. Virginia állam 1998-ban vezette be az üzleti angyalokat támogató adórendszerét, amelynek értelmében az a magánszemély, aki virginiai székhelyű, biotechnológiában vagy feldolgozóiparban érdekelt high-tech kisvállalkozásban szerzett tulajdonrészt, jövedelmének 50%-a erejéig, de legfeljebb 50.000 USD értékben jövedelemadó-mentességet élvez.¹⁴

2.2. Ausztrália. Az ausztrál kormányzat 1997-től kezdett érdemben foglalkozni a kockázati tőkepiac ösztönzésével. A szakirodalom által jól ismert és részletesen elemzett állami befektetési programok bevezetésével megindította a kockázati tőke

részletesen: Lisa D. Sergi, Scott S. Jones, Mary B. Kuusisto: *Small Business Stock Incentives – Time for a fresh approach*. NVCA. 2008.

¹² NVCA, EVCA adatok alapján

¹³ http://www.usa-investment-tax.com/policy_issues.asp (Letöltés ideje: 2011. augusztus 8.)

¹⁴ Virginia Code 58.1 - 339.4

iparágának fejlődését az országban¹⁵. Az állami beavatkozás ezen formája azonban a szakirodalom jelentős része szerint sem elegendő¹⁶, így a közvetett beavatkozási módok közül az adózási rendszer átalakítását 2002-ben kezdték meg.

Az ausztrál kormányzat 2002-ben alakította ki a kockázati tőkebefektetések ösztönzését célzó adópolitikájának egyes elemeit, amelyeket azóta is fokozatosan fejleszt. 2002-ben még csak meghatározott országokból származó befektetői csoportoktól érkező tőke részesült kedvezményekben, a 2007-es pénzügyi évtől azonban a kedvezményeket kiterjesztették a hazai tőkebefektetőkre is.

2007. január 1-étől vezette be jelenleg is működő, ösztönző adórendszerét az ausztrál forrásokból származó kockázati tőkebefektetések számának és mértékének növelésére. Az új intézmény neve korai szakaszú kockázati tőke társaság (*Early Stage Venture Capital Limited Partnership – ESVCLP*), amelynek tulajdonosai korai szakaszban lévő, innovatív vállalkozásokban szereznek részesedést a vonatkozó törvényben meghatározott feltételek szerint. Mivel a társaság létrehozásának célja a korai szakaszban lévő vállalkozások támogatása, így a céltársaságokra tekintettel a következő előírásoknak kell megfelelni:

- (1) a befektetett tőke értéke 10-100 millió AUD értékű lehet,
- (2) egy társaságba legfeljebb az alaptőke 30%-át lehet fektetni
- (3) a céltársaság alaptőkéje a befektetés időpontjában nem haladhatja meg az 50 millió AUD-t, és a részesedést értékesíteni kell abban az esetben, ha a céltársaság saját tőkéje meghaladja a 250 millió AUD-t
- (4) az ECVCLP-nek az *Innovation Australia* nevű kormányzati szerv által elfogadott befektetési tervvel kell rendelkeznie, amelynek megvalósulásáról évente jelentést kell készíteni, amelyet hivatalosan is közzétesznek.

A társaság tulajdonosai számára a tőkejövedelemből származó nyereség vagy veszteség mentes a jövedelemadó alól abban az esetben, ha az ügylet, amelynek során keletkezett, megfelel a befektetési követelményeknek, azt az illetékes hatóságoknál feltétel nélkül nyilvántartásba vették, és a társaság a tulajdonrész legalább 12 hónapig a portfóliójában tartotta. A társaság vezető-tisztségviselője (*general partner*) mentesül a jövedelemadó megfizetése alól, ha ausztrál állampolgárságú, vagy olyan állam állampolgára, amellyel Ausztráliának kettős adóztatást elkerülő egyezménye van hatályban. Szűk körben a tőkejövedelem adójára vonatkozó kedvezmény érvényesíthető olyan ausztrál, alapok alapja formában működő kockázati tőkealap számára is, amely ESVCLP-n keresztül fektet korai szakaszú vállalkozásokba. Szintén részesülhetnek az adómentességben azok, akik ESVCLP által finanszírozott társaságból osztalékot szereznek a befektetési időszakon belül.

Ugyanakkor a vezető tisztségviselő, aki kamatjövedelemként szerez járandóságot a befektetésekből, nem élvez adómentességet. A társaság

¹⁵ Az első programokat részletesen bemutatja: Cumming, Douglas J.: *Government Policy Towards Entrepreneurial Finance: Innovation Investment Funds*. *Journal of Business Venturing*, 2007/ 2. szám 193-235.o.

¹⁶ Ezt magyar részről ismerteti például: Karsai Judit: *Helyettesítheti-e az állam a magántőke-befektetőket? Az állam szerepe a kockázati tőke-piacon*. MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont. Műhelytanulmány, Budapest, 2004.

tulajdonosai által elszenvedett veszteség, amely a befektetés leírásából származik, a jövedelemadó számításakor nem beszámítható. Az állami szerepvállalás első részletes bemutatása Brian Watson és Josh Lerner nevéhez fűződik, akik az ausztrál kockázati tőkepiac eredményeit elemezve azt állapították meg, hogy Izrael és India mellett (amely államok szintén a gyakorlatilag nem létező kockázati tőkepiaci állapotról építettek fel működő struktúrákat) Ausztrália kormányzata is jelentős és dokumentálható eredményeket ért el a kockázati tőkepiac fejlesztése terén.¹⁷

2.3. Nagy-Britannia. Az Európai Unió országai közül Nagy-Britannia rendelkezik a legfejlettebb kockázati tőkepiaccal, amelynek egyik fontos eleme a korán bevezetett, és folyamatosan továbbfejlesztett adóösztönzők megjelenése a jogrendszerben. A kontinensen egyedülállónak mondható szervezeti forma, a *venture capital trust* (továbbiakban: VCT) olyan, a londoni értéktőzsdén jegyzett vállalkozás, amely kizárólag magas kockázatú, tőzsdén nem jegyzett kereskedelmi kisvállalatokba fekteti a vagyonát. A VCT tőkéjét magánszemélyek adják, akik befektetéseikért cserébe jelentős adókedvezményben részesülnek. A kockázati tőketársaságok ezen formáját Nagy-Britanniában az 1995-ben vezették be kifejezetten azzal a céllal, hogy a kis- és középvállalkozások forrásait magánszemélyek megtakarításaiból tudják növelni.

A hatályos szabályozás alapján¹⁸ az a magánszemély, aki VCT-ban részesedést vásárolt, az éves befektetésének 30%-át (2006 előtti adóévek vonatkozásában a 40%-át), leírhatja az adójából, feltéve, ha nagykorú, új kibocsátású tulajdonrész jegyzett, amelyet legalább 5 évig a tulajdonában tart, és a társaság nem biztosít számára visszaváltási lehetőséget. Az érvényesíthető kedvezmény legfeljebb évi 200.000 GBP után vehető igénybe, és abban az adóévben érvényesíthető, amelyben a részesedést megszerezték, tehát nem kell kivárni az 5 éves tartási időszakot.

A VCT által fizetett osztalék teljes egészében mentes a jövedelemadó alól. A részesedés értékesítésekor keletkezett bevétel szintén mentes a tőkejövedelmek adója alól. A kockázati- és magántőke alapok tisztségviselőit illetően már 1987-ben megállapodás született a kormányzat, és a szakma érdekeit képviselő *British Private Equity and Venture Capital Association* (BVCA) között,¹⁹ hogy a menedzsment a tőkealap eredménye után kapott jövedelme (*carried interest*) tekintetében nem az általános jövedelemadó-szabályok szerint adózik, hanem mint tőkejövedelemből származó bevétel. Ezt a megállapodást a felek 2003-ban megerősítették, így a hatályos adókulcsok tekintetében a menedzsment jövedelmek 18%-os adóteher alá esnek az általános 40%-oshoz képest, amely jelentős megtakarítást jelent.

¹⁷ Watson, Brian – Josh Lerner: *The Public Venture Capital Challenge: The Australian Case*. National Bureau of Economic Research, Working Paper Series, 2007.

¹⁸ A jövedelemadóról szóló törvény 6. része. Elérhető: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2007/3/part/6> (Letöltés ideje: 2011. augusztus 8.)

¹⁹ Emlékeztető a Minisztérium és a BVCA közötti megállapodásról a kockázati tőkebefektetésekhez kapcsolódó egyes adózási kérdésekről. http://www.hmrc.gov.uk/shareschemes/bvca_and_fb2003_carried_interest.pdf (Letöltés ideje: 2011. augusztus 8.)

3. A kockázati tőkebefektetésekhez kapcsolódó egyes adóterhek Magyarországon

Annak ellenére, hogy Magyarországon külföldön bejegyzett kockázati tőkealapok és belföldön bejegyzett kockázati tőketársaságok a gyakorlatban már a 90-es évek eleje óta aktívan foglalkoznak kockázati tőke kihelyezésével, a magyar jog a (2006. január 1-től hatályon kívül helyezett) kockázati tőkealapokról szóló 1998. évi XXXIV. törvény (továbbiakban: Kbtv.) 1998. márciusi elfogadásáig nem ismerte a kockázati tőke fogalmát. Azoknak a gazdasági társaságoknak, amelyek üzletszerű tevékenység keretében más társaságokban szereztek tulajdont, ugyanolyan szabályok szerint kellett adózniuk és ugyanolyan számviteli szabályokat betartaniuk, mint bármely más vállalkozásnak Magyarországon. Az 1998 előtti szabályozás szerint tehát e társaságoknak többek között a befektetéseikből származó árfolyamnyereség után társasági adót kellett fizetniük, s tulajdonosaik az így nyert jövedelem után természetesen maguk is fizettek személyi jövedelemadót. A befektetések eladásakor keletkezett árfolyamnyereség így kétszer adózott: egyszer a cég szintjén, egyszer pedig a tulajdonosok szintjén. A számviteli törvény előírásai arra sem voltak tekintettel, hogy a kockázatos kihelyezések után a tőkebefektetésre szakosodó cégeknek céltartalékot kell képezniük, illetve hogy az egy-egy részvény-, illetve üzletrészcsomag eladásakor keletkezett veszteségek és a nyereségek a cég szempontjából együttesen, hosszabb távon befolyásolják az eredményt.

Láthattuk a nemzetközi jogi gyakorlat ismertetése során, hogy a fejlett tőkepiaccal rendelkező országok jogi szabályozása szerint viszont a vállalati részesedések vásárlásával üzletszerűen foglalkozó szervezetek - alapok vagy társaságok -, miután a megtakarítások gyűjtésében és befektetésében csak közvetítő szerepet látnak el a tulajdonosok érdekében, saját maguk többnyire nem adókötelesek. Az adófizetési kötelezettség csak és közvetlenül a megtakarítások tulajdonosait terheli. Az angolszász országokban a kettős adóztatás elkerülését lehetővé tevő társasági forma - a hazai betéti társaságokra sok tekintetben emlékeztető - úgynevezett *limited partnership*. A nyugati országokban emellett létrehozhatók olyan befektetési alapok, amelyek kockázati tőke kihelyezésével professzionálisan foglalkoznak, ezek - a hazai befektetési alapokhoz hasonlóan - nem esnek a társasági adó hatálya alá.

Az 1998-as törvény legnagyobb eredménye, hogy megteremti a kockázati tőketársaság és kockázati tőkealap jogi fogalmát. A két szervezeti forma között csak jogi szempontból tesz különbséget, hiszen e szervezetek egyaránt kizárólag kockázati tőke befektetése céljából jönnek létre. Amíg azonban a kockázati tőketársaság saját alaptőkéjét fekteti be, addig a kockázati tőkealap csak befektetésre váró – jogi személyiséggel rendelkező – vagyontömeg, amelynek felhasználásáról (működtetéséről) másik szervezet gondoskodik. A fő különbség tehát az, hogy amíg a kockázati tőketársaság saját döntéshozó és végrehajtó szervei határoznak, gondoskodnak a döntések végrehajtásáról és ellenőrzéséről, addig a kockázati tőkealapról nincsenek döntéshozó és végrehajtó szervei. Esetükben különálló szervezet, a kockázati tőkealap-kezelő látja el a feladatokat.

A gyakorlatban azonban a kockázati tőkealapot már eleve az a kezelő hozza létre, amely – tőkealap tulajdonosainak általános megbízása alapján – majd működtetni fogja az alapot, így többek között dönt annak befektetéseiről.

Az 1998-as törvénynek a kockázati célú megtakarításokat érintő legfontosabb rendelkezése, hogy a kockázati tőketársaságok és kockázati tőkealapok számára az első hat évre 0 százalékos társaságiadó-kulcsot ír elő, ugyanakkor a kockázati tőkealap-kezelőkre ez az előírás nem vonatkozott. A 0 százalékos adó, bár jelentős közeledést mutat a nyugati gyakorlat átvételéhez, s mint ilyen, a hazai kockázati célú befektetések számára a korábbiaknál egyértelműen kedvezőbb feltételeket teremt, mégsem azonos a külföldi kockázati befektetők adómentességével.

A hatályos tőkepiaci törvény XXXI/A. és XXXI/B. fejezetei foglalkoznak a kockázati tőkealappal és annak kezelőjével. Míg a korábbi Kbtv. a kockázati tőkealapot ugyan a társasági adó hatálya alá tartozónak azonosította, de a működése első 6 évében 0 %-os kulccsal adózott. Ezt a kedvezményt a kockázati tőkealapoknak a tőkepiaci törvénybe való áthelyezésével egyidejűleg kivezették.

A kockázati tőketársaságok és a kockázati tőkealapok éves beszámoló készítési és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól szóló 216/2000. (XII.11.) Korm. rendelet 5. §-a (2) bekezdésének 2008. december 31-ig hatályos rendelkezése szerint „a kockázati tőkealap a kockázati tőkealap-jegy után fizetendő hozamot az adózott eredménye terhére köteles elszámolni”.

A hivatkozott kormányrendeleti előírás kizárólag addig volt értelmezhető, amíg a kockázati tőkealapok a társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény (Tao.) hatálya alá tartoztak. Mivel a Tao. hatálya alól 2004. június 10-ével kikerültek a kockázati tőkealapok, a kockázati tőketársaságok intézményét pedig a tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény (Tpt.) módosítása törölte, így a kockázati tőkealapoknál a számviteli törvény szerinti értelemben – a Tao. tekintetében – „adózott eredmény” nem keletkezik, ezért a kockázati tőkealap-jegyek után fizetett hozam valójában adózatlan eredményt terhel. Ennek megfelelően, a fizetett hozamot úgy kell kezelni, mint egy kamatjellegű ráfordítást.

Mivel a hivatkozott kormányrendeleti előírás értelmét veszítette, a legközelebbi jogszabály-módosítással a fizetett hozam adózott eredmény terhére történő elszámolása helyett a kamatráfordításként történő elszámolás került a jogszabályban rögzítése, (mint ahogy azt a korábbi számviteli szabályozás kezelte a 90-es évek végéig, mindaddig, amíg a kockázati tőkealapok nem kerültek a Tao. hatálya alá).

A fentieket erősítette meg a számviteli törvény 84. §-a (3) bekezdése b) pontjának módosítása (2008. évi LXXXI. tv.), valamint a kockázati tőkealapok beszámoló készítési sajátosságaira vonatkozó 216/2000. (XII. 19.) Korm. rendelet fent hivatkozott 5. §-a (2) bekezdésének módosítása (331/2008. (XII. 30.) Korm. rendelet), amely egyértelművé tette a kockázati tőkealap-jegyek után fizetett hozam kamatkénti elszámolását az alapnál és a befektetőnél egyaránt.

A hatályos, számviteli törvényről szóló 2000. évi C. törvény 179.§ (1) c, pontja felhatalmazása alapján a 216/2000. (XII.11) Kormányrendelet szól a kockázati tőketársaságok és kockázati tőkealapok éves beszámoló készítési és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól. A kockázati tőkealap a kormányrendelet 7.§.

alapján kettős könyvvitelt köteles vezetni oly módon, hogy abból a PSZÁF információs igénye mindenkor kielégíthető legyen. Az alap mérlegből, eredménykimutatásból és kiegészítő mellékletekből álló éves beszámolót készít, amelynek tételes tartalmát a kormányrendelet mellékletei tartalmazzák.

A kockázati tőkealap-kezelő, amely a Tpt. 296/C. § rendelkezései szerint kizárólag részvénytársaságként vagy fióktelepként működhet, a gazdasági társaságokról szóló, illetve a fióktelepekről szóló törvény hatálya alatt áll, adóalanyiságát tekintve pedig a társasági adó hatálya alá tartozik.

A helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény szerint a kockázati tőkealap-kezelő, mint jogi személyiségű gazdasági társaság a helyi adónak is alánya. Az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény az (ÁFA törvény) 86§ (1) g) pontja alapján a kockázati tőkealap-kezelési tevékenység mentes az ÁFA alól, így a magyar gyakorlat megfelel annak a nemzetközi elvárásnak, amely ezt a tevékenységtípust kivonja a forgalmi adó megfizetésének kötelezettsége alól.

A korábban ismertetetteknek megfelelően a mindenkori kormányzat számos eszközzel tud kedvező környezetet teremteni a kockázati tőkebefektetések célcsoportját jelentő innovatív kis- és középvállalkozások számára. A felsorolt eszközök közül Magyarországon a 2011-es adózási szabályok között találunk kedvezményeket a kutatás és fejlesztés támogatására, amennyiben a kutatásra fordított bérköltség egy része után, valamint a megvalósult, kutatáshoz kapcsolódó beruházás után is jár adókedvezmény. A 2012-es adóváltozások azonban ezt a kedvezményt kivezetik.

2012. január 1-től a szellemi alkotásokhoz fűződő jogok adózása terén jelentős változás következett be, amennyiben a társasági adóról szóló törvény bevezette a „bejelentett immateriális jószág” fogalmát.²⁰ A jogdíjbevételekre jogosító szellemi termék, vagyoni értékű jog szerzését szintén 60 napon belül lehet bejelenteni az adóhatóságnak. Abban az esetben, ha az adózó legalább egy évig az eszközei között tartja nyilván a bejelentett immateriális javakat, akkor az azok értékesítésével, kivezetésével realizált nyereséggel csökkentheti az adózás előtti eredményt, illetve veszteség esetén adózás előtti eredménynövelési kötelezettsége keletkezik. Olyan, adózást érintő kedvezményt, amely kifejezetten kockázati tőkebefektetésekhez, mint jogügyletkez kapcsolódna, a hatályos magyar jogrendszer nem alkalmaz.

²⁰ Tao tv. 4.§.: „5/a. bejelentett immateriális jószág: jogdíjbevételekre jogosító immateriális jószág (szellemi termék, vagyoni értékű jog) szerzése, feltéve, hogy az adózó a szerzést követő 60 napon belül bejelenti az adóhatóságnak; a határidő elmulasztása esetén igazolási kérelem előterjesztésének nincs helye; e rendelkezés alkalmazásában szerzés időpontjának a cégbírósági bejegyzés napja, cégbírósági bejegyzés hiányában az alapul szolgáló jogügylet hatályosulásának napja minősül; az üzletvezetés helyére tekintettel belföldi illetőségű adózó e rendelkezést azzal az eltéréssel alkalmazza, hogy az első jognyilatkozat megtételének napját követő 60 napon belül jogosult bejelentést tenni azokról a jogdíjbevételekre jogosító immateriális jószágokról, amelyeket a belföldi illetőség megszerzése előtt szerzett”

4. Összefoglaló gondolatok

A fejlett kockázati tőkepiaccal rendelkező országokban egyértelműen megfigyelhető az a trend, amellyel a kormányzat az ilyen irányú befektetéseket adóösztönzőkkel is motiválja. A bemutatott nemzetközi legjobb gyakorlatok azt mutatják, hogy Magyarországon is vannak megvalósítható fejlesztési irányok a kockázati befektetők támogatása területén.

A kérdés azért is különösen aktuális, mert a gazdasági válság nyomán Európaszerte nem csak a válságkezelésnek része a kis- és középvállalati szektor erősítése, hanem a nemzetközi versenyképesség növelése szempontjából is döntő jelentősége van annak, hogy Európa és benne szűkebb hazánk mekkora tőkét képes vonzani a térségbe. Az ismertetett közgazdasági kutatások alapján a tőkebefektetések döntési mechanizmusának fontos kérdése az adópolitika.

Az Európai Unió a kockázati tőkebefektetések elősegítése érdekében tervezi az európai kockázati tőkealap, mint társasági forma létrehozását,²¹ amelynek eredményeként egyetlen bejegyzési eljárás lefolytatásával létrehozható lenne egy, az egész Unió területén tevékenységet kifejtő kockázati tőkealap. Ezen alap működésével kapcsolatban is számos adózási kérdés merül fel, amelyeknek megoldása a közeljövő problémája. Az Európai Bizottság vizsgálja a határokon átívelő kockázati tőkebefektetéseket hátráltató adózási akadályokat, amelyeknek megoldására 2013-ra konkrét terveket dolgoz ki. Ezen javaslatok, és a kis- és középvállalkozói réteg erősítése érdekében hozott intézkedések adják és adhatják a kockázati tőkebefektetések adózásának jövőbeli irányait.

²¹ Bizottsági javaslat COM (2011) 860